Yunus Emre Divanı'nın Rusça Tercümesi Üzerine

According to the Russian Translation of the Divan of Yunus Emre

Yergali Yesbossynov*

Abstract: The Soviet Union, which included different nations, mostly Turks, conducted important researches in the field of Turkology as well as in many other fields, and has addressed the works of Turkish scholars. Among the similar works, Yunus Emre, the famous name of Anatolian Turkish folk literature, has a special place. In the Soviet era, Yunus Emre was rightly considered mostly in Turkmenistan and Azerbaijan Soviet Socialist Republics, but it should be noted that the research carried out in the central Oriental Institutes affiliated with the USSR Academy of Sciences, such as in Moscow and St. Petersburg, has gained importance. For example, the researches on the literature of the Middle Age Period belonging to the Anatolian field has been involved in the works of scientists such as A.E.Martintsev, V.V. Jirmunskiy, I.V.Stebleva, and many of their researches has been published as a university-level textbook. These studies are classified according to local characteristics in terms of content, literature theory and comparative analysis and continue with detailed interpretations such as poetry analysis, text analysis, syntax, semantic, phonological and phonomorphological features. In this respect, it is remarkable that Turkish and foreign scientists mutually evaluate their work and make interpretations on each study or studies. One of the most important scientists doing similar studies on this subject is V.B.Kudelin. Kudelin's work as an associate professor is distinguished from other studies such as articles and encyclopedic information on this subject. For this reason, in our article, the works of Kudelin will be given in detail. The material subject to the study was limited to the works in the National Library of Kazakhstan in Almaty.

Keywords: Poetry of Yunus Emre, Soviet sources, phonomorphological examination, V. B. Kudelin.

Structured Abstract: Our knowledge about the life of Yunus Emre is very limited, information and documents on this matter are almost non-existent. Some of the information that can be extracted from his own works, some narratives belonging to most of the reconstructive sources, and a few pieces of information found in some sources form the basis of our knowledge about his life. It is located in Vilâyetnâme-i HacıBektâş-ı Velî, which is believed to have been written by the first and widest scholar UzunFırdevsî about the epic life of Sufi and folk poet Yunus Emre, the pioneer of Turkish poetry in Anatolia. According to this, Yunus was a poor person who lived in Sarıköy and lived by doing farming. First, he went to Karahöyük to buy wheat, stayed with HacıBektâş-ı Velî for a while, when he was returning, HacıBektaş offered to give him "muse", but when Yûnus insisted, he was sent after receiving as much wheat as he wished. Recognizing his

* Doç. Dr., Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi, Filoloji ve Çok Dilli Eğitim Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Tercümanlık Bölümü Başkanı

Assoc. Prof., Abai Kazakh National Pedagogical University, Institute of Philology and Multilingual Education, Chair of Oriental Philology and Translation, Head of the Chair.

ORCID 0000-0002-5477-2116

ergaliesb@gmail.com

Cite as/ Atıf: Yesbossynov, Y.(2020). Yunus Emre Divanı'nın Rusça tercümesi üzerine. *Turkish Studies-Language*, 15(2), 917-924. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41437>

Received/Geliş: 21 January/Ocak 2020

Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 27 June/Haziran 2020

CC BY-NC 4.0

heedlessness as he approached his village, Yûnus thought that the wheat will run out one day and the muse will not and returned to the lodge again. When the situation was presented to HacıBektâş-ı Velî, he said, "Not any more. We gave the key of that lock to Tapduk Emre, get it from him, and he sent it to Tapduk Emre. Yûnus came to TapdukEmre and told the situation to him; Tapduk Emre told him that he was aware of his state, and if he served and gave labor, he would get his share. For forty years, Yunus carried only shapely wood to the lodge with the idea that the curve would not be suitable to the square. One day, when Greek Cypriots founded a large assembly in Tapduk Emre's lodge, there was another Yunus called Yunus-ı Gûyende along with Yunus Emre. When Tapduk Emre came to the temptation, said to Gûyende, "Yûnus, tell me!", but he didn't hear it. That time, he returned to Yunus Emre and said, "Yunus, it's time, we unlocked that treasure, you got your share, the muse has been completed, tell me!" he says. Yunus, whose heart and shields in his eyes were opened, "falls into the sea of enthusiasm" and starts to utter words of pearl and jewelry. That can be interpreted as Yunus Emre's beginning to sing his poems. Yunus Emre has a 600 couplet and a Divan with the title of Risâletü-nushiyye. Among the many copies of the Court, the oldest is estimated to date back to the XIV century. It is seen that the poems of other poets with the pseudonym of "Yunus" were mixed in the divans, which were later occupied. Therefore, it is quite difficult to determine which poems belong to Yunus Emre, which ones belong to Minstrel Yunus or another Yunus. Therefore, a full Yunus Emre divan has not been put forward until today. Among 417 poems of Yunus, 138 are written with prosody, others are written with syllable meter. The shortcomings in the poems written with prosody arise from the fact that the meter was not sufficiently processed at that time. Yunus Emre, who is the founder of a unique style in the field of Turkish Sufi literature, has re-introduced the tradition of dervish lodge poetry, which started with Ahmet Yasawi in Anatolia with an original saying. Yunus Emre, who influenced not only the folk and lodge poetry but also the poetry of the divan, processed his relations with himself, objects and Allah in his verses fed by Sufism; he addressed issues such as death, birth, devotion to life, divine justice, and love for people. He expressed the way of thinking and culture of his age in the language spoken, with a plain and fluent speech. With the influence of the Mongol invasion in Anatolia, there were very difficult days such as internal conflicts, political weakness, famine and drought. Yunus Emre played a big role in the establishment of the Turkish-Islamic Union by trying to spread his love of Allah and his thoughts about religion and good morality in such a period when there were sectarian and religious differences. Yunus Emre is one of the most successful poets of his time. It completely addressed the public and used plain language. Yunus Emre is still among the most read poets today. The Soviet Union, which hosts crowded nations, mostly Turks, conducted important researches in the field of Turcology, as in many other fields, and mentioned the studies of Turkish scholars. Among the similar works, Yunus Emre, the famous name of Anatolian Turkish folk literature, has a special place. In the Soviet period, Yunus Emre was rightly dealt mostly in Turkmenistan and Azerbaijan Soviet Socialist Republics, but it should also be noted that the researches carried out in central Oriental Institutes such as in Moscow and St. Petersburg have gained weight. For example, the researches on the literature of the Middle Age Period belonging to the Anatolian field have been involved in the works of scientists such as A.E.Martintsev, V.V. Jirmunskiy, İ.V.Stebleva, and many of his researches have been published as university level textbooks. These studies are classified according to local characteristics in terms of content, literature theory and comparative analysis and continue with detailed interpretations such as poetry analysis, text analysis, determination of phonological and phonomorphological features. In this regard, it is remarkable that Turkish and foreign scientists evaluate their studies mutually and make comments on each study or studies. One of the most important scientists who conducted similar studies on this subject was V.B. Kudelin. The associate professorship study prepared by Kudelin differs from other studies such as articles and encyclopedic knowledge on this subject. For this reason, in our article, the works of Kudelin will be given in detail. Vladimir BorisovicKudelin, is a Russian scientist who examines Yunus Emre's poetry in Russian language with theoretical details and brought them into literary Russian. His "Yunus Emre's poetry on the issue of humanism in the literature of the Middle Ages" ("PoeziyaYunusa Emre. K Voprosu O Gumanisme V Literature SrednihVekov") is the basis of this article. This work begins with a four-page *Introduction*. This section is followed by five main chapters in the form of *the Risalyat al-nushya poem, which explores the literary and personal life of Yunus Emre; The Philosophical and ethical issues in Yunus Emre's Poems; the main lyrical approach in Yunus Emre's poems; some problems encountered in studying Yunus Emre's Art*. The ongoing chapters of the 157-page work are the *Conclusion, the List of Literature Used, Additional Information, Poems and References*.

Keywords: Yunus Emre poetry, Sovietsources, phonomorphologycalanalysis, V. B. Kudelin.

Öz: Çoğunluğu Türkler olmak üzere kalabalık milletleri barındıran Sovyetler Birliği pek çok alanda olduğu gibi Türkoloji alanında da önemli araştırmalar yapmış, Türk bilginlerinin çalışmalarına değinmiştir. Benzeri çalışmalar arasında Anadolu Türk halk edebiyatının ünlü ismi Yunus Emre'nin özel bir yeri vardır. Sovyet devrinde Yunus Emre, haklı olarak daha çok Türkmenistan ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinde ele alınmış, ama Moskova ile St. Petersburg gibi SSCB Bilimler Akademisi'ne bağlı merkezî Şarkiyat Enstitülerinde yürütülen araştırmaların ağırlık kazandığını da belirtmek gerekir. Örneğin, Anadolu sahasına ait Orta Asır Devri edebiyatı araştırmaları A.E.Martıntsev, V.V. Jirmunskiy, İ.V.Stebleva gibi bilim adamlarının eserlerinde yer almış, birçok araştırmaları üniversite düzeyinde ders kitabı olarak yayımlanmıştır. Bu çalışmalar muhteva, edebiyat nazariyesi ve karşılaştırmalı tahlil açısından yöresel özelliklere göre sınıflandırılır ve şiir tahlilleri, metin incelemesi, sentaks, semantik, fonolojik ve fonomorfolojik özelliklerinin tespit edilmesi gibi detaylı yorumlamalarla devam eder. Bu bakımdan Türk ve yabancı bilim adamlarının ilgili çalışmalarını karşılıklı olarak değerlendirmeleri, her bir çalışma veya çalışmalar üzerine yorumlamalarda bulunmaları dikkat çekicidir. Bu konuda benzer çalışmalar yapan bilim adamlarının en önemlilerinden birisi de V.B.Kudelin'dir. Kudelin'in hazırlamış olduğu doçentlik çalışması bu konudaki makale ve ansiklopedik bilgiler gibi diğer eserlerden ayrılmaktadır. Bu sebeple makalemizde Kudelin'in çalışmalarına detaylıca yer verilecektir. Çalışmaya konu olan malzeme, Almatı'daki Kazakistan Milli Kütüphanesi'nde bulunan eserlerle sınırlı tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre'nin şairaneliği, Sovyet kaynakları, fonomorfolojik inceleme, V. B. Kudelin.

Giriş

İnsanoğlunun düşünce sisteminin gelişmesi ve binlerce yıldan beri devam eden tarihi değişiklikler dikkate alındığında edebiyat biliminin çok önemli yer tuttuğu görülmektedir. Toplumsal hayattan başlayarak insan yaşamının tüm kollarını kapsayan ya da o kollardan etkilenen edebiyat, milletin toplumsal hafızayla tarihî geçmişin aynası gibidir. Benzeri gelişmeleri günümüz şartları ışığında yorumladığımızda Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın komşusu Rusya Federasyonu ve Kazakistan dâhil, Bağımsız Devletler Topluluğunda yürütülen veya yürütülmekte olan bilimsel araştırmalardan haberdar olma, yöre, ülke hakkında bilimsel arşiv/bilgilerden yararlanma günümüzdeki en önemli imkânlardan biridir.

Yunus Emre Divanı'nın Rusça Tercümesi

Sovyetler Birliği'nde pek çok alanda olduğu gibi Türkoloji sahasında da kayda değer araştırmalar yapılmıştır. Yunus Emre de bıraktığı eserlerde işlediği insanî ve didaktik temalar ile bu çalışmalar arasında kendisine yer bulmuştur. Yunus Emre, eserlerini Oğuz Türkçesiyle yazdığı için daha çok Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan coğrafyalarında yürütülen bilimsel çalışmalara konu olmuştur. Bunun yanında SSCB'nin önemli şarkiyat merkezlerinde de bu konu hakkında önemli eserler meydana gelmiştir. Makalemizde SSCB döneminde ortaya konulan kaynaklara değinerek, özellikle V.B.Kudelin'e ait *Poezya Yunusa Emre. K Voprosu O Gumanizme V Literature Srednih Vekov (Yunus Emre'nin Şiirleri. Orta Asır Edebi Mahsullerinde Hümanizm Meselesi)* adlı eseri detaylı olarak ele alınacaktır. Dolayısıyla bu çalışmamızın aynı zamanda bu eserinin tanıtılması niteliğinde bir bölümü de içermektedir.

Bu bağlamda ele alacağımız çalışmalardan ilki 1973 yılında Türkmenistan Bilimler Akademisi Mahtumkulu Dil ve Edebiyat Enstitüsü tarafından yayımlanan *İssledovaniya Po İstorii Turkmenskogo Yazıkı XI-VIV Vekov (XI-XIV Yüzyıl Türkmencesinin Tarihiyle İlgili Araştırmalar)* adlı eserdir. Kitapta Eski Türkmenceyle ilgili söz varlığı ele alınırken Yunus Emre Divanı'ndan da bölümlere yer verilerek *Eski Türkmencede toz anlamındaki doz sözcüğünde, bütün Anadolu ağızları ve eski yazılı kaynaklarda görüldüğü gibi kelime başı t- sesine rastlanması Yunus Emre'nin gah tozarım eller gibi dizesinde gösterilmiştir*, şeklinde not vererek konuyla ilgili detaylı bilgi için şu kaynağa işaret etmektedir: Yunus Emre XIII-XIV yy.: *XII Yüzyıldan Günümüze Kadar Kitaplardan Toplanmış Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü- I*. İstanbul, 1943, s. 699 (Muhammedova:

1973, 88). Türk kabile ve oymaklarının çoğunlukla göçebe hayat, yani yaylak-kışlak gibi sosyal yaşam tarzında bulunmaları Orta Asya ve Anadolu Oğuzlarının konuştukları dile de yansımıştır. Dolayısıyla bunu çağdaş Türkçedeki Tarama Sözlüğünde geçen kelimelere verilen açıklamalarda da görmek mümkündür: *olar – onlar, onarmak – iyileştirmek* (Muhamedova: 1973, 540) gibi. Yine söz konusu eserde bu şekillerin XIII-XIV yüzyıllarda Yunus Emre tarafından kullanılmış olduğu belirtilerek örneklendirilmektedir (Muhamedova: 1973, 209).

Yunus Emre ile ilgili kısa ansiklopedik bilgiler de mevcuttur. Dünyadaki en büyük ansiklopedilerden biri olan *BolşayaSovetskayaEnsiklopedya'sının* (BSE) son cildi olan 30. cildinde Yunus Emre maddesi bulunmaktadır: *Yunus Emre, 13.asır sonu ya da 1320 veya 1321 yılında doğmuş, Türk sufi şairidir. Karadeniz kıyılarında sufizmi öven şiirlerini dinleyenleriyle beraber söyleyerek gezmekle meşgul olmuştur. Zamanla şiirlerini yazıya geçirerek Divan'da toplamıştır. Yunus Emre'nin eseri halk tarafından kolay anlaşılmıştır, kelime kadrosu çoğunlukla Türkçedir* (BSE, 1978: 1206). Diğer kısa bir bilgi *VsemirnyByografiçeskiyEnsiklopediçeskiySlovar* (VBES) adlı ansiklopedide çok kısa not şeklinde sunulmuştur: *Yunus Emre; Ekim 1240-1320 ya da 1321, Türk sufi şairi, 1307. Divan adlı eserini yazmıştır, eğitici ve öğüt verici konuşmalarıyla, destanlarıyla ve lirik şiirleriyle ün kazanmıştır* (VBES, 2000: 907).

Diğer kaynak SSCB Bilimler Akademisi'nin *SovetskayaTurkologiya Dergisi*'nin 1973 yılındaki sayısında yer alan *Edebiyat Bilimi* başlığı altındaki *PribilizitelnyayaRifma v Gazelyah Yunusa Emre* (Yunus Emre Gazellerindeki Yakın Uyak Meselesi) adlı makaledir: Edebiyatbiliminde uyakla ilgili *toçnaya-tam, pribilizitelnyaya – tahminîveya yakın, glubokaya – derin* terimleriyle karşılanan uyak meselesi daha çok fonolojik bir araştırmadır. Elbette ki, benzeri bölümler esere ve yazarın özel üslubuna göre farklılık gösterir. Türkçe çalışmalarda *uyak* yani *rifma* meselesi oldukça zengin ve değişiktir. Elde ettiğimiz bilgilere göre örnekleyecek olursak Yunus Emre'nin şiirlerini geleneksel Türk uyak sistemi içinde değerlendirirken kendisine ait özel kullanımını da göz ardı etmemek gerekir. Bunu Türk bilim adamı Abdülbaki Gölpınarlı'nın 1965 tarihli *Yunus Emre. Risalat al-Nüşhiyya ve Divan* adlı çalışmasından da görebiliyoruz (Martintsev, 1973: 115-116). Aynı derginin bir başka sayısında yayımlanmış olan *ProblemyTuretskoySrednevekovoyLiteratury V SovetskoyTyurkologiy* (Sovyet Türkolojisi'nde Orta Asır Türk Edebiyatı Problemleri) adına bir makaledir. Bu çalışmada Türk edebiyatının araştırılmasının Çarlık Rusya dönemine kadar uzandığına değinerek saha çalışmasının temelini St. Petersburg Üniversitesinin Profesörü V.D.Smirnov'un (1846-1922) attığına ve bu geleneği A.E.Krımiski (1871-1942) ve V.A.Gordlevski (1876-1956) gibi bilim adamlarının devam ettirdiklerine işaret eder (Maştakova, 1978: 117). Makaledeki verilere göre Sovyet araştırmacıları Türk edebiyatının kronolojisini Orta Asır Edebiyatı, Yeni Edebiyat ve Çağdaş Türk Edebiyatı şeklinde sınıflandırarak, XII. yy. ve XV. yy. arası zaman dilimini Orta Asır İlk Dönem Edebiyatı veya Türk Edebiyatının başlangıcı olarak kabul ederler. Bu dönemde Türk edebiyatının temeli, güçlü sözlü edebiyat geleneğine dayanarak diğer Türk ve komşu topluluklarının edebiyatlarıyla sıkı bir ilişki içinde olduğuna ve Arap-Fars edebiyatından da etkilendiğine işaret eder. Bu temel bilgilerin yanı sıra dönemin Türk edebiyatı araştırmalarının henüz yeterli seviyede olmadığından söz edilirken konuyla ilgili çalışmalar üzerine durularak, Şeyyad Hamza, Yunus Emre, Ahmedî gibi şairlerin eserlerine değinilir. Ayrıca, Yunus Emre konulu çalışmalar için V.G.Kudelin'in *NekotoriyeVoprosızuçeniyaJizni i Tvorçestva Yunus Emre* (Yunus Emre'nin Şairliği ve Hayatının Bazı Yönlerine Dair) adlı makalesi (bk. VestnikMoskovskogoUniversiteta – Moskova Üniversitesi Belleteni); V.G.Kudelin'in *K Voprosu O gumanizme V LiteratureSrednihVekov* (Orta Asır Edebiyatındaki Hümanizme Dair) adlı makalesi (bk. VestnikMoskovskogoUniversiteta – Moskova Üniversitesi Belleteni, Şarkiyat Araştırmaları, 1970, № 2, s.72-81); V.G.Kudelin'in yayımlanmamış doçentlik tezi olan *Poeziya Yunus Emre. K Voprosu O Gumanizme V LiteratureSrednihVekov* (Yunus Emre'nin Şairliği. Orta Asır Türk Edebiyatındaki Hümanizme Dair) adlı çalışmasını; V.G.Kudelin'in *Filosofskiye i Moralno-Etiçeskiye Problemi V Poeme Yunusa Emre Risalyat Al-Nushya* (Yunus Emre'nin RisalyatNushya'daki Felsefi, Etik ve AhlakîProblemlere Dair) (Litaretura i Knigi – Edebiyat ve

Kitaplar, Moskova, 1979) başlıklı eserini tavsiye eder (Maştakova. *SovetskayaTyurkologiya*, 1978: №3).

Bu noktada Vladimir BorisoviçKudelin'e değinmek gerekir. Kudelin hakkında çok fazla bilgiye ulaşılamamış, ağ ortamındaki kaynaklar dışında farklı veriler elde edilememiştir. Kudelin'i kısaca tanımlayacak olursak, Yunus Emre'nin şiirlerini Rus dilindeki teorik açıdan detaylarıyla inceleyen ve edebî Rusçaya kazandıran Rus bilim adamıdır diyebiliriz. Almatı'daki Kazakistan Milli Kütüphanesi'nden elde ettiğimiz ve yukarıda bahsi geçen çalışmaların yanı sıra *Poeziya Yunusa Emre. K Voprosu O Gumanizme V LiteratureSrednihVekov* (Yunus Emre'nin Şiirleri. Orta Asır Edebi Mahsullerindeki Humanizm Meselelerine Dair İncelemeler) adlı eserine değinilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Eser dört sayfalık *Ön Söz* ile başlamaktadır. Bu bölümü sırasıyla *Yunus Emre'nin Edebi ve Kişisel Hayatının Araştırılması*; *Yunus Emre'nin Şiirlerindeki Felsefi ve Etik Meselelere Dair*; *Yunus Emre Şiirlerindeki Ana Lirik Yaklaşım*; *Yunus Emre Sanatını İncelemede Karşılaşılan Bazı Problemlere Dair*; *Risalyat al-NushyaPoeması* şeklinde 5 ana bölüm takip eder. 157 sayfalık eserin devam eden bölümleri ise *Sonuç*, *Kullanılan Literatür Listesi*, *Ek Bilgiler*, *Şiirleri* ve *Kaynaklar* şeklindedir. Eserin önsözünde takip edilecek bölümler hakkında kısa bilgiler içermektedir.

Kudelin'in Yunus Emre ile ilgili çalışması (Kazakistan Millî Kütüphanesi Almatı)

20. asırda Yunus Emre çalışmalarını başlatan İngiliz Doğubilimci E. Gibba ve Türk bilgini M. F. Köprülü'nü takiben diğer araştırmacılar hakkında bilgi sunan Kudelin, Yunus Emre eserlerini *hümanizm* açısından incelemektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, eserde, Yunus Emre'nin dinî çevre ve yöneticiler tarafından destek bulamamasına karşın halk arasında meşhur bir bilgin olarak tanınması, sevgi ve yaşamla ilgili öğütleriyle ün kazanması yönüne dikkat çekmiştir. Bu konuyu Yunus Emre'nin şiirlerini sınıflandırırken ana temalardan biri olarak gören Kudelin, Türk bilgininin *dünya görüşünü* eserin ikinci bölümünde genişçe ele almıştır. Burada verilenlere göre ve Yunus Emre'ye göre, *Her bir fert cenneti yani Allah'ı kendi yüreğinde aramalı, Hakikat'e kendi gayretleriyle ulaşmalı ve Hakk'a doğru bilinçli olarak hareket etmelidir. Bu Allah'a ulaşmanın yoludur. Ama bu yol ancak sevgi ile elde edilir ki, sevgi hissi ön plana çıkmalı, ferd ile ferd birbirlerini karşılıklı sevmelidirler*. Rus yazarına göre bu Yunus Emre şiirinin felsefi ve etik görüşünün temel taşıdır.

Eserin üçüncü bölümü, Yunus Emre şairlerinin lirik yönünün ana hatlarını ele almaktadır. Kudelin, şairin lirik şiirlerini *global* ve *sonsuzluk* diyebileceğimiz konular etrafında toplar. Yunus Emre şiirindeki ana temayı *Dünyada Hakk'ı arayan, O'nun için yer yer dolaşan, gezen bir fert etrafındadır*, der. Şairin edebi kişiliğinin portresi bu konuda bariz şekilde görünerek şairlik ve şiirsel özelliğinin kendine has özel çizgisini meydana getirir. Yunus Emre sadece şair olarak görülmeyerek sufi tipini halk yaşamıyla şiirsel şekilde sentez yapan bilgin ve aynı anda Allah'a inancı ile insan sevgisine çağıran sufi öğretici ve sözcüsü olarak tanımlanır, diyen Kudelin, şairin bu konudaki şairane ustalığına dikkat çeker.

Kudelin, eserinin dördüncü bölümü *Yunus Emre Sanatını İncelemede Karşılaşılan Bazı Problemlere Dair* olarak adlandırılır ve Yunus Emre şiirlerini konu ve teorik yönden tahlil eder, üslup ve muhteva açısından sınıflandırır. Metin incelemesi ile beraber ölçü tahlillerinin de yapıldığı bu bölümde ayrıca ilahi şiirleri üzerinde durulur. Rus yazarına göre, şair, şiirle halk arasındaki kullanılan sözlü edebiyat geleneğinin karşılıklı etkileşimlerini ortaya koymaya özen göstermiş, kendi devrinin *yaşayan dilini canlı ve pratik bir şekilde ustaca kullanmıştır*. Dönemin Türk Edebiyatı için "Fars edebiyatının gölgesinde kalmıştır" yorumlamalarının aksini destekleyen örnekler sunmuştur.

Risalyat al-NushyaPoeması adlı beşinci bölümde ise daha önceki bölümlerden farklı olarak Türkiye akademisyenlerinin Yunus Emre'nin bu eseri ile ilgili bazı yaklaşımlarına katılmama sebeplerini ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak adı geçen eserin kendi devir özelliklerini taşıyan eğitimsel içerikli bir eser olması sebebiyle orta asır edebî bilgileri açısından ele alınarak devrin sosyal yaşamıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunur.

Kitabın *Sonuç* bölümünde Yunus Emre şairlerinin hümanizm meselesi açısından incelenmesinin önemini vurgulayarak, herhangi bir ferdin hayırsever ve insancıl olarak büyümesinde benzeri eserlerin önemli olduğuna değinir. Kudelin şöyle der: *Yunus Emre'de dünya görüşünün temel taşı insandır; Yunus Emre'ye has insancıl ve hayırsever olmak, konuyu bu istikamette büyütmek Yunus Emre'ceHümanosentrizmyorumlamalarının ortaya çıkmasını sağlar*. Kudelin çalışmasının diğer bir maddesi *Yunus Emre'nin Edebi Kişiliğinin Aşk PoezisineEtkisi* adı altına toplanmıştır. Bu hususta Yunus Emre'nin Aşk şiirine etkisini yadsıyamamakla birlikte, edebi kişiliğinin daha geniş ve kapsamlı olduğu için bu etkiyi daha geniş sınırlara, Türk sözlü edebiyatı geleneğine kadar uzatmak gerektiğini dile getirir.

Kudelin, bu kuvvetli bilimsel yönünün yanında Yunus Emre'ye ait bazı şiirleri Rusçaya aktarmıştır. Aşağıda, bahsi geçen şiirlerin isimleri ve çalışmada yer aldığı sayfa numaraları sıralanmıştır: "Ağlamaktır benim işim..." s.109; "Acep şu yerde var m'ola..." "Ben yürürüm yana yana..." s.110; "Yine taşın deli gönül" s.111; "Dertli dolap" s.112; "Yine bu bad-ı nevbahar hoş nev ile esti yine..." "Hak Çalab'ım, Hak Çalab'ım, sencileyin yok Çalab'ım"s.113; "Ey kopuz ile çeşte aslın nedürür işte..." "Gider idim yol ben yol sıra yavlak uzamış bir ağaç..."s.114; "Gayrıdur her miletten bu bizim milletimiz..." "Söylememek harcısisöylemeğin hasıdır..." s.115; "Hakiykatın manisin şerh ile bebilmediler..." "İlim ilim demektir, İlim kendin bilmektir" s.116; "Biz kime âşıkavuz âlemler ona âşk..." "Erenler bir denizdir âşık gerek dalası..." s.117; "Her nereye döner isem âşk iledir işim benim..." s.118; "Dost senin aşkın oku key katı taştan geçer..." "Miskinlik ile gelsin kimde erlik varısa..."s.119; "Bir kez yüzünü gören ömrünce unutmaya..." "Kanda bulamisteyibeney gönül seni kandasın..." s.120; "Teferrüceyleyivardım - sabahın sinleri gördüm..." "Ata belinden bir zaman anasına düşdi gönül..." s.122; "Hak bir gönül verdi bana ha demeden hayrân olur..." s.123; "Ben bende buldum çün Hakk'ı, Şekk ü güman nemdir benim..." s.124; "Bize Didar gerek dünya gerekmez" s.125; "Din ü millet kodurdu ol benim cânım alan..." "Hak'tan inen şerbeti içtik elhamdülillah..." s.128; "Aşksızlara verme öğüt öğüdünden alır değil..." "İşbu vücud şehrine bir dem giresim gelir..."s.129; "Ben dervişim diyen kişi işbu yola ar gerekmez..." "Sen bu cihan mülkünü kaftan kafa tuttun, tut..." s.130; "Hiçbir kişi bilmez bizi ne işin içindeyiz..." "Bu dünyanın meseli bir ulu şara benzer..." s.131; "Hiç bilmezemkezek kimin

aramızda gezer ölüm..”, “Çeldi geçti ömrüm benim şol yel esip geçmiş gibi...”, “Yok yere geçirdim günü ah nideyimömrüm seni...” s.132; “Münacat” s.133; “Ol dost bize gelmez ise Ben dostu gerü varayım...”, “Sana ibret gerekise gel göresin bu sinleri...” s.134; “Yeryüzünde gezer idim uğradım milketler yatar...” s.135; “Bilir misüz ey yarenler gerçek erenler kandanıdır...”, “Bir ay gördüm bu gece kamu burçlardan yüce...” s.136; “Şöyle hayran eyle beni aşkın oduna yanayım...”, “Yine yüzünü gördüm yine yüreğim yandı...” s.137; “Evvel dahi var idi canımda bu aşk odu...”, “Tanrı'yı için canım canı cefa ise tapdur yeter...” s.138; “Bir şaha kul olmak gerek hergizma'zül olmaz ola...”, “İşidin ey yarenler aşk bir güneşe benzer...” s.139; “Gözüm seni görmek için elim sana ermek için...”, “Benim gönlüm göz aşktan doludur...” s.140; “Bu dem yüzüm süre duram, her dem ayım yeni doğar...”, “Aşıklara ne diyem ışk haberinden şirin...” s.141; “Yarab bu ne derttir derman bulunmaz...” s.142; “Ey dost senin aşkın odu ciğerim pare-baş kılır...”, “Evlaya münkiler Hak yoluna asidir...” s.143; “Ey bana iyi diyen benim kamudan kemter...”, “Kelecı bilen kişinin yüzünü ağ ede bir söz...” s.144; “Safiyim halk içinde tesbih elimden gitmez...” s.145; “Ey çok kitaplar okuyan sen mi tutarsın bana dak...” s.146; “Tehî görme kimseyi hiç kimsene boş değil...” s.147; “Ol dürr-iyetimem ki görmedi beni umman...”, “Dervişlik dedikleri hırka ile taç değil...” s.148; “Sensin Kerim sensin Rahim, Allah sana sundum elim...”, “Dosttan geldi haber bana durayım andan varayım...” s.149; “Benim bunda kararım yok ben bundan gitmeğe geldim...”, “Tehi görmen siz beni dost yüzün görüp geldim...” s.150; “Dost bakalı yüzüme ben şehi görüp geldim...” s.151; “Zinhârveremegil gönül dünya payına bir gün...”, “Canlar canını buldum bu canım yağma olsun...” s.152; “Ey bana derviş diyen nem ola derviş benim...”, “Gönül usanmadın sen bu seferden...” s.153; “Ka'be ve but iman benim çarhuruban dönen benim...”, “Dervişlerin yoluna sıdk ile gelen gelsin...”, “Ey bana iyi deyen adımı sufi koyan...”, “Sana derim ey veli dur erte namazına...” s.155; “Her kime ki dervişlik bağışlana...”, “İki cihan zindan ise gerek bana bostan ola...” s.156; “İstedigimi buldum eşkere can içinde...” s.157; “Ey aşk delisi olan, ne kaldın perakende...”, “Sensiz yola girer isem çarem yok adım atmağa...” s.158; “Aşk oldum erene ermek ile...”, “Mani beratın aldık uş gene elimize...” s.159; “Hakk'ı kaşan bulasın Hakk'a kul olmayınca...”, “Aklım başıma gelmedi aşk şarabın tatmayınca...” s.160; “Bi mekanım bu cihanda menzül-ü durağım orda...”, “Düşd'ögümehubbü'l-vatan gidem hey dost diyüdiyü...” s.161; “Aşkbezirgâni sermeye cânı...”, s.162; “Yort ey gönül sen bir zaman asude farig koş yürü...” s.163; “Uç gene geldim ki bunda sır sözün ayaneyleyim...” s.166; “Ey yarenler ey kardeşler sorun bana kandaydım...” s.167; “Evvel benim ahır benim canlara can olan benim...”, “Nitekim ben beni bildim yakın, bil ki Hakk'ı buldum...” s.168; “Deniz oldu birkaç kadeh susalığım kanmaz benim...”, “Ey dost aşkın denizine girem gark olamyürüyem...” s.169; “Uş yine aşkın beni mest-ü harab eyledi...” s.170.

Sonuç

Çalışmamızda Yunus Emre'nin yer aldığı Sovyet dönemi kaynakları ve bu bağlamda Kudelin'in çalışmaları tanıtılmaya çalışılmıştır. Tanıtılan bu çalışmaların varlığı, Yunus Emre'nin şiirlerinin vücut bulduğu coğrafyanın çok da uzak olmadığını göstermektedir. Çalışmamızın esas konusunu Kudelin'in eserleri oluştursa da, Rusça olarak kaleme alınan Sovyet kaynaklarına genel hatlarıyla değinilmiştir. Buna bağlı olarak çalışmaların umumiyetle Azerbaycan, Türkmenistan gibi ülkelerde yoğunlaştığını; bunların yanı sıra St. Petersburg ve Moskova'da da konu hakkında çalışmaların olduğunu söyleyebiliriz. Elbette ki, bu uzak ve geniş coğrafyalara rağmen, Yunus Emre'nin ortak bir konu olarak işlenmesinin sebepleri arasında Yunus Emre'nin şiirlerindeki insanî ve eğitimsel unsurlar önem taşımaktadır.

Yukarıda bahsi geçen eserler arasında doçentlik çalışması başta olmak üzere Kudelin'in çalışmaları ayrı bir yer tutmaktadır. Kudelin'i ayıran, Yunus Emre şiirlerini hem teorik hem de edebi açıdan Rusçaya kazandırmış olmasıdır. Teorik incelemeleri yaparken sadece şiirlere bağlı kalmamış, konu üzerine yapılmış çalışmaları da göz önüne alarak eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. Şiirlerin temelinde var olan insanî duygular da Kudelin'in çalışmasında ayrı bir bölüm altında incelenmiştir. Söz konusu eserde ortaya konulan fikirlerden biri de Yunus Emre'nin

şiiirlerindeki bu anlayışın lirizm üzerindeki etkileri üzerine olmuştur. Kudelin, Yunus Emre'nin eserlerini incelerken sadece dil, üslup, felsefe gibi teorik açılardan yaklaşmamış aynı zamanda şiiirleri Rusçaya da aktararak çalışmasında bunlara yer vermiştir.

Ele alınan konuya bağlı olarak Kudelin'in çalışmaları başta olmak üzere, Yunus Emre'nin Rusça kaleme alınmış Sovyet kaynaklarında ve Şarkiyat çalışmalarında önemli bir yer tuttuğunu ve bu durumun başlıca sebeplerinden biri olarak Yunus Emre'nin eserlerinde *insan – insaniyet – hayırseverlik – inanç* kavramlarının temel öge olmasını söyleyebiliriz.

Çalışmamıza konu olan eserler, Almatı'daki Kazakistan Millî Kütüphanesinde bulunanlar ile sınırlı tutulmuştur. Sovyet coğrafyasının genişliği göz önüne alındığında, elbette ki, incelediğimiz eserlerin sayılarını arttırmak ve üzerinde durduğumuz hususları genişletmek mümkündür.

Kaynakça

- BSE:**BolşayaSovetskayaEnsiklopedya (*Büyük Sovyet Ansiklopedisi*), Sovyet Ansiklopedisi Basımevi. III. yayım, 30.cilt. Moskova, 1978.
- Kudelin V.B. Poezya Yunusa Emre. K Voprosu O Gumanizme v LiteratureSrednihVekov - (*Yunus Emre Poezisi. Orta Asır Edebi Mahsullerindeki Humanizm Meselelerine Dair*),M.V.Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Enstitüsü, Nauka Basımevi. Moskova, 1980.
- Martıntsev A.E. Pribilizitelnyarifma V Gazelyah Yunusa Emre (*Yunus Emre Gazellerindeki Yakın Uyak Meselesi*),SovetskayaTyurkologya(*Sovyet Türkolojisi*), SSCB Bilimler Akademisi, Azerbaycan SSC Bilimler Akademisi. Bakü, №5, s. 115-116, 1973.
- Maştakova E.İ. ProblemyTuretskoySrednevekovoyLiteratury V SovetskoyTurkologiy (*Sovyet Türkolojisinde Türk Orta Asır Edebiyatı Meseleleri*) SovetskayaTyurkologya(*Sovyet Türkolojisi*), SSCB Bilimler Akademisi, Azerbaycan SSC Bilimler Akademisi. Bakü, №3, s. 17, 1978.
- Muhamedova Z.B. İssledovanya Po İstariiTürkmeneskogoYazık XI-VIV Vekov(*XI-VIV yy. Eski Türkmençeyle İlgili Araştırmalara Dair*),Türkmenistan SSC Bilimler Akademisi, Mahtumkulu Dil ve Edebiyat Enstitüsü Yayınları. "Ilım" Basımevi, Aşgabat, 1973.
- VBES:**VsemirnyByografiçeskiiEnsiklopediçeskiiSlovar (*Dünya Biyografik Ansiklopedik Sözlüğü*), BolşayaRossiskayaEnsiklopedya Basımevi. Moskova, 2000.